

Prof. dr Hieronim Hurnik (1919 – 2016)
Biografia

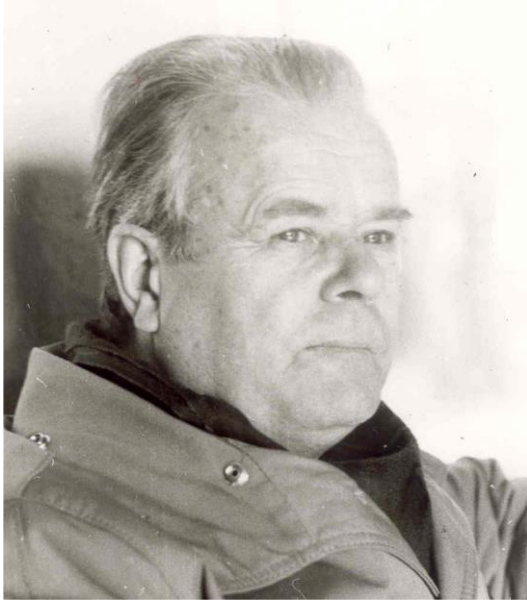
dr Władysław Naskręcki, mgr Elżbieta Hurnik

2018 - 2019 r.

Spis treści

Lp.	Rozdział	strona
	<i>Wstęp</i>	3
1.	Dane osobowe	3
2.	Dane o zatrudnieniu	4
3.	Pełnione funkcje	4
	3.1 Funkcje w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza	4
	3.2 Członkostwo organizacji w kraju i za granicą	4
	3.3 Inne funkcje	5
4.	Prace organizacyjne w Obserwatorium Astronomicznym	5
5.	Konferencje i wyjazdy zagraniczne	6
6.	Doktoranci Prof. H. Hurnika	7
7.	Recenzje	8
	7.1 Recenzje prac doktorskich	8
	7.2 Recenzje prac habilitacyjnych	8
	7.3 Opinie do tytułu profesora	8
8.	Zajęcia dydaktyczne	9
9.	<i>Prace konstrukcyjne</i>	9
	<i>9.1 Budowa stacji Obserwacyjnej w Borowcu i ...</i>	9
	<i>9.2 Budowa instrumentów</i>	10
10.	<i>Badanie terenu spadku meteorytu Morasko i poszukiwanie materii meteorytowej</i>	12
11.	Odznaczenia	13
12.	Wspomnienia o Prof. H. Hurniku	13
13.	Wykaz publikacji	13
	<i>13.1 Publikacje (60 pozycji)</i>	13
	<i>13.2 Zbiory zwarte (8 pozycji)</i>	17
	<i>13.3 Materiały zebrane i nieopublikowane lub wydrukowane w pojedynczych egzemplarzach</i>	18
	<i>Podsumowania</i>	19
	<i>Podsumowaie Wł. Naskręckiego</i>	19
	<i>Podsumowanie E. Hurnik</i>	20

Wstęp

Hieronim Hurnik urodził się w rodzinie robotniczej. Jego ojciec był pracownikiem Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Poznaniu. Wychowawczyni ze szkoły powszechnej namówiła jego rodziców, by kształcili dalej syna w gimnazjum ogólnokształcym, a nie w rzemiośle.

Efekt dalszej edukacji była matura, studia i praca w Obserwatorium Astronomicznym UAM, z którym związał się od 1938 r. do ostatnich chwil życia.

Kierownikiem Obserwatorium był ponad 24 lata (od 5.9.1967 r. do 1.2.1991 r.). W 1969 (dwa lata po objęciu kierownictwa przez profesora) Obserwatorium liczyło sobie 11 pracowników, w tym 6 naukowych. Do 1989 r. 8 asystentów obroniło rozprawy doktorskie, a w 1990 r. do

kadry Obserwatorium należało 24 pracowników, w tym 12 pracowników naukowych.

W ramach prac Profesora w Obserwatorium Astronomicznym można wyróżnić:

- *prace organizacyjne związane z funkcjonowaniem Obserwatorium Astronomicznego;*
- *działalność naukową związaną z:*
 - *tematyką kometarną,*
 - *tematyką małych planetek,*
 - *tematyką Sztucznych Satelitów Ziemi (SSZ), razem z badaniem nowych instrumentów obserwacyjnych,*
 - *prace związane z tematyką meteorytową;*
- *działalność dydaktyczną;*
- *prace konstrukcyjne na rzecz Obserwatorium Astronomicznego w Poznaniu i Stacji Obserwacyjnej w Borowcu (obecnego Obserwatorium Astrogeodynamicznego Centrum Badań Kosmicznych PAN).*

1. Dane osobowe

Hieronim Hurnik *syn: Jana, i Marii*; ur. 6.10.1919 r. w Poznaniu zm. 9.10. 2016 r.

Wykształcenie: średnie uzyskał w Państwowym Gimnazjum im. I. Paderewskiego w 1929 – 37 r. Pierwszą część studiów wyższych odbył na Uniwersytecie Poznańskim na wydziale Przyrodniczym w latach 1937 – 39 r. Drugą – po przerwie wojennej (wysiedlenie z Poznania i wywózka do Prus Wschodnich „na roboty”) w latach 1945 – 1948 r. Tytuł magistra uzyskał w 1948 r. na podstawie

obrony pracy "Badanie obiektu Steinheil nr 43262" opublikowanej w Pracach Komisji Matematyki i Przyrody AN z 4, 1949 r.

Związek małżeński zawarł w 1954 r. z Bogusławą z d. Napieralską, w związku urodziło się jedno dziecko - córka Elżbieta.

Stopień doktora (kandydata nauk astronomicznych.) uzyskał 27.06.1958 r. na podstawie obrony pracy: "Rozkład periheliów i biegunów orbit komet nieperiodycznych w przestrzeni" opublikowana w Acta Astronomica, Vol.9, Nr.3, 1959 r. Promotorem pracy był prof. dr Józef Witkowski.

Stopień doktora habilitowanego uzyskał 7.11.1964 r. na podstawie rozprawy: "Zagadnienie ruchu Słońca względem statystycznej chmury komet", Recenzentami pracy byli prof. dr F. Koebeke, prof. dr hab. J. Witkowski i prof. dr hab. Wł. Zonn. Praca opublikowana została w UAM w pracach Wydziału Matematyki Fizyki i Chemii, Seria Astronomia, Nr 1, str 1-30

Tytuł profesora nauk fizycznych z zakresu astronomii otrzymał w 1974 r.

2. Dane o zatrudnieniu:

Zatrudniony w Katedrze Astronomii Uniwersytetu Poznańskiego :

od 1938-39 r. jako asystent wolontariusz

od IV.1945 r. do 1948 r. jako asystent wolontariusz

od 1.9.1948 r. - st.asystent

od 1.9.1955 r. - adiunkt

od 1.2.1965 r. - docent

od 7.7.1973 r. - profesor nzw.

od 1.10.1990 r. przeszedł na emeryturę z zatrudnieniem na 1/2 etatu w UAM

3. Pełnione funkcje:

3.1 Funkcje w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza

- 1965 r. – 1972 r. – Prodziekan Wydziału. Matematyki Fizyki i Chemii oraz Kierownik Zaocznego Studium Fizyki
- 5.9.1967 r. do 1.2.1991 r. – Kierownik Obserwatorium Astronomicznego (IV Kier.).

3.2 Członkostwo organizacji w kraju i za granicą

- Członek IAU (Międzynarodowa Unia Astronomiczna) od 24.8.1976 r.
- Członek PTPN od 13.8.1985 r.
- Członek Komitetu Badań Kosmicznych PAN 1978-89 r.

- Członek Komitetu Astronomii PAN 1972-1989 r.
- Członek Komitetu Geodwzji PAN
- Członek Komitetu Narodowego do spraw MUA
- Członek Rady Naukowej CBK 1978-1989 r.
- Członek Komitetu Głównej Olimpiady Astronomicznej –
- Członek Rady Naukowo Programowej Planetarium w Olsztynie –
- Członek Komisji Fizyki Kosmicznej 1978-1989 r.
- Członek Komisji Geodezji Satelitarnej 1978-1995r.
- Członek Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego – od kwietnia 2003 r.
- Członek Komitetu Naukowego Planetarium Lotów Kosmicznych w Olsztynie

3.3 Inne funkcje

- Członek Komitetu Redakcyjnego Artificial Satellites
- Członek Komitetu Redakcyjnego Rocznika Astronomicznego
- Członek Komitetu Redakcyjnego Inst.Geodezji i Kartografii

4. Prace organizacyjne w Obserwatorium Astronomicznym

Profesor Hieronim Hurnik rozpoczął pracę w Obserwatorium Astronomicznym w 1938 r. jako obserwator. Po zawierusze drugiej wojny światowej, namówiony przez prof. J. Witkowskiego podjął dalsze studia z jednoczesną pracą jako asystent wolontariusz. Jednym z pierwszych zadań wykonanych przez Profesora było odtworzenie katalogu biblioteki oraz wyszukiwanie dodatkowych książek po składowiskach makulatur. Książki te są do dzisiaj w zbiorach Biblioteki OA (np. zabytkowy Atlas Coelestis z 1742 r. wykupiony ze składnicy na kilogramy).

Drugim zadaniem z tej grupy były prace przy organizacji budowy stacji obserwacyjnej w Borowcu.

Trzeba zdać sobie sprawę, że ówczesna astronomia opierała się na sprzęcie budowanym na potrzeby danego problemu badawczego, stąd konieczność prac konstrukcyjnych.

Pierwsze obliczenia po drugiej wojnie światowej przeprowadzano przy pomocy nomogramów, arytmometrów ręcznych, a później elektrycznych. Era maszyn cyfrowych i obecnych komputerów PC zaczęła się w latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku. Za czasu kierownictwa Profesora Obserwatorium zostało przeprowadzone z epoki arytmometrów, poprzez współpracę z Laboratorium Elektronicznej Techniki Obliczeniowej (LETO) UAM do epoki komputerów PC na każdym biurku.

5. Konferencje i wyjazdy zagraniczne

1958 r. - Moskwa, Kongres MUA

1962 r. - Leningrad, konferencja satelitarna (referat H.H.)

1963 r.- NRD, Rodewisch, konferencja satelitarna , (referat H.H)

1964 r. -Poznań, Obserw.Astron.,Ogólnopolskie Symp.poświęcone Triangulacji Satel.

1965 r. - Budapeszt, konferencja satelitarna

1965 r. - Zakopane,międzynarodowa konferencja satelitarna INTERKOSMOS

1966 r. - Podstam, konferencja satelitarna

1968 r. - Praga, konferencja satelitarna

1973 r. - II Kongres Nauki Polskiej w Warszawie

1974 r. - NRD, Podstam, seminarium na temat kamer SBG

1974 r. - Toruń, konf. "Problemy teoret.dynamiki ruchu Ziemi"

1974 r. - przygraniczne spotkanie w Nachod z naukowcami Czechosłowacji i NRD
na temat SSZ

1975 r. - przygraniczne spotkanie w Karpaczu naukowców Czechosłowacji i NRD na temat SSZ

Lata 1970 -1981 Konferencje INTERKOSMOS

- w Ułan Bator (Mongolia)
- w Baku (ZSRR)
- w Warnie (Bułgaria)
- w Sofii (Bułgaria)

Konferencja satelitarna w Karl Makstadt (NRD)

*1977 r. - Wyjazd do USA na spotkanie o tematyce laserowej związany ze współpracą z
Obserwatorium PAN w Borowcu*

1979 r. - zjazd PTA

1984 r. - do 1994 r. coroczne krajowe seminaria z zakresu mechaniki nieba w Poznaniu,
Toruniu i Warszawie

6. Doktoranci Prof. H. Hurnika

LP	rok	Nazwisko imię	Tytuł rozprawy doktorskiej
1.	1968 r.	Świerkowska Stanisława	Porównanie niektórych metod wyznaczenia optycznej dystorsji obiektywu
2.	1969 r.	Oszczak Stanisław	Analiza błędów systematycznych krótkoogniskowej kamery satelitarnej
3.	1972 r.	Naskręcki Władysław	Niektóre zagadnienia automatyki kamery satelitarnej PO-2 i wyniki obserwacyjne
4.	1972 r.	Kuźmiński Henryk	Parametry deszczów meteorytowych na podstawie meteorytu Morasko
5.	1973 r.	Schilling Kazimierz	Poprawki do deklinacji gwiazd strefy zenitalnej Borowca
6.	1975 r.	Kurzyńska Krystyna	Analiza możliwości wykorzystania niskich zdjęć pozycyjnych SSZ
7.	1976 r.	Chrupała Henryk	Struktura programowa olimpiad astronomicznych
8.	1977 r.	Schillak Stanisław	Wyznaczanie zmian różnicy długości geograficznej Borowiec-Poczdam
9.	1978 r.	Wnuk Edwin	Orbita pośrednia SSZ z obserwacji laserowych
10.	1978 r.	Derkacz Wiesław	Analiza zasięgu kamery SBG przy obserwacji obiektów szybkich
11.	1980 r.	Woźny Edward	Problem automatyzacji procesu identyfikacji gwiazd na pozycyjnym zdjęciu fotograficznym
12.	1981 r.	Vorbrich Krzysztof	Analiza dokładności zewnętrznej pozycji fotograficznych SSZ i przykłady 13 zastosowań
13.	1983 r.	Leymann Marek	Wpływ błędu katalogowego na dokładność obserwacji czasu na narzędziu przejściowym w Borowcu
14.	1983 r.	Kryszkiewicz Emilia	Wykorzystanie obserwacji fotograficznych planetoidy Pallas do popr. położenia p.równonocy wiosennej i równika
15.	1986 r.	Wytrzyszczak Iwona	Ruch rzeczywisty SSZ w zakresie od 2-7 promieni ziemskich
16.	1986 r.	Jopek Tadeusz	Evolutional associations between meteor streams and periodic comets
17.	1991 r.	Dybczyński Piotr	Perturbacje gwiazdowe w obłokach Oorta

7. Recenzje

7.1 Recenzje prac doktorskich:

1. Jakś Waldemar
2. Jastrzębski
3. Kasperczuk *Stanisław* (UMK)
4. Maciejewski Andrzej Jerzy (UMK)
5. Zalewski Leszek (UMK)
6. Hamadech Ismail (UW)
7. Jachniewicz Teodorowicz Bożena (CAMK)
8. Biała Jadwiga (CAMK)
9. Kwiatkowski Tomasz (UMK) 1994 r.
10. Michałowski Tadeusz (UAM)
11. Sołobuda Barbara (Inst.Geofizyki)
12. Butkiewicz Edward (PW)
13. Karliński Felicjan (UMK)
14. Kryński Jan (Inst.Geofizyki)
15. Gutowska Barbara (PW)
16. Gronkowski Piotr (UMK)

7.2 Recenzje prac habilitacyjnych:

1. Gąska Stanisław (UMK)
2. Bielicki Maciej (UAM)
3. Drożyner Andrzej (UAM)
4. Oszczak Stanisław (WAT)
5. *Włodarczyk Jarosław (IHN PAN)*

7.3 Opinie do tytułu profesora:

1. Kołaczek Barbara (CBK)
2. Baran Włodzimierz (ART Olsztyn)
3. Sitarski Grzegorz (CBK)
4. Śledziński *Janusz* (PW)
5. Oszczak Stanisław (ART Olsztyn)

8. Zajęcia dydaktyczne:

Kwestia dydaktyki astronomii w wielu przypadkach była źródłem konfliktów Profesora z władzami Uniwersytetu i PAN, Prof. H.Hurnik przywiązywał wielką wagę do wprowadzania zajęć z wszystkich możliwych przedmiotów astronomicznych do programów studiów fizyki, matematyki i geografii oraz do kształcenia następnych pokoleń astronomów. Widział w tym szansę rozwoju astronomii w Poznaniu i w Polsce. Sam od 1948 r. prowadził zajęcia dydaktyczne (ćwiczenia i wykłady) dla studentów: geografii, matematyki, fizyki oraz astronomii. Wygłosił w Poznaniu i w terenie około 100 prelekcji, odczytów popularno-naukowych. W początkach pracy Prof. H.Hurnika studentów astronomii można było policzyć na palcach rąk. Do końca kierownictwa Profesora w Obserwatorium wypromowano ponad 100 absolwentów magistrów astronomii. Zwiększono nabór kandydatów na studia astronomiczne, wprowadzono nowe specjalizacje dla kandydatów. Rozpoczęto studia doktoranckie, które ukończyło już kilkunastu doktorów astronomii. Profesor H. Hurnik będąc już emerytem dalej prowadził zajęcia dydaktyczne dla studentów i doktorantów oraz dla słuchaczy studium podyplomowego z dydaktyki astronomii dla nauczycieli fizyki (materiały do skryptu dla słuchaczy studium zebrane są w formie elektronicznej).

9.Prace konstrukcyjne:

9.1 Budowa stacji Obserwacyjnej w Borowcu i ...

- *Na przełomie lat 1950-1951 dla projektu badań wahań bieguna ziemskiego wyznaczono dwa ośrodki położone na tej samej szerokości geograficznej a oddalone od siebie o 90° długości geograficznej. Ośrodkami tymi były Irkuck i Poznań. Obserwatorium Astronomiczne UAM otrzymało zadanie utworzenia stacji szerokościowej na szerokości geograficznej Irkucka (52°17'). Ponieważ w 1951 r. powołana została do życia Polska Akademia Nauk stacja budowana była dla PAN, z jednoczesnym poszerzeniem tematyki badawczej o badania długości (czasu) i wahań linii pionu. Wybór miejsca budowy padł na okolice Kórnik. Miejsce pod budowę wyszukali w Śremie w Powiatowej Komisji Planowania ówcześni magistrowie H.Hurnik i J.Dobrzycki. Po zatwierdzeniu koncepcji budowy stacji, Profesor został mianowany kierownikiem organizacyjnym budowy. Razem z profesorem F.Koebcke ustalili ramowy program konstrukcyjny stacji. Potrzebna była piwnica grawimetryczna, 4 pawilony dla sprzętu obserwacyjnego i dwa budynki: zakładowy i mieszkalny dla pracowników. Do obowiązków kierownika organizacyjnego należało między innymi wyszukanie biura projektowego, przedsiębiorstwa budowlanego oraz opracowanie koncepcji sprzętowej. Po kilku latach pracy Stacja została uruchomiona.*
- *Współpraca organizacyjna ze Stacją w Borowcu (Obecnym Obserwatorium) trwała wiele lat.*

- *Osobnym zagadnieniem była konstrukcja dwóch pawilonów na potrzeby nowobudowanych kamer obserwacyjnych sztucznych satelitów Ziemi w Obserwatorium Astronomicznym UAM.*
- *Od 1968 r. profesor H. Hurnik ze współpracownikami poszukiwali nowej lokalizacji dla Obserwatorium Astronomicznego UAM, spowodowane to było budową dużej hali drukarni dla Wydawnictwa UAM przy ulicy Heweliusza oraz światłami miasta, które uniemożliwiały prace obserwacyjne SSZ. Przez krótki okres zastanawiano się nad Marcelinem. Inna lokalizacja była w Komornikach przed Wielkopolskim Parkiem Narodowym. Teren wstępnie Profesor zabezpieczył w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu. Wniosek o zgodę na tę budowę odrzucony został przez ministerstwo.*
- *Zadanie organizacyjne, które zakończyło się klęską była próba zorganizowania w Poznaniu planetarium. Plan Profesorów H.Hurnika i J.Dobrzyckiego, łącznie z ewentualną lokalizacją w Parku na Cytadeli władze województwa Poznańskiego (jednego z siedemnastu) zatwierdziły. Została zakupiona w zakładach Zeiss w Jenie odpowiednia aparatura, na potrzeby planowanego planetarium i obserwatorium ludowego. Po zmianach administracyjnych PRL, polegających na podziale siedemnastu województw na czterdzieści dziewięć, budowa planowanego planetarium „spadła z planu”. Zakupiona aparatura, która w tym samym czasie została przywieziona, zasilila kilka jednostek naukowych i popularnonaukowych w całym kraju.*

9.2 Budowa instrumentów

Publikacja pracy magisterskiej Profesora „Badanie obiektywu Steinheil nr 43262” była jego pierwszą pracą związaną ze sprzętem astronomicznym i astrometrycznym, który po drugiej wojnie światowej należało na potrzeby Obserwatorium Astronomicznego UAM stworzyć. W wielu wypadkach Prof. H.Hurnik był albo pomysłodawcą albo współtwórcą kolejnych sprzętów lub instrumentów.

W zespołach konstrukcyjnych do których należał Profesor (albo był ich kierownikiem), a których prace zakończone zostały sukcesem kolejno powstały:

1. *kamera z głowicą na kasety zeissowskie z obiektywem Steinheil nr 43262 – po 1948 r. (wykonanie w warsztacie OA Alfons Baranowski)*
2. *chronoskopy (konceptja: inż. Cierniewski F.Koebcke, H.Hurnik; wykonanie w warsztacie OA A.Baranowski) – 1948 r.*
3. *mikrofotometr (projekt F.Koebcke, H.Hurnik; wykonanie A.Baranowski) – 1948 r.*
4. *pierwsze w Polsce zegary kwarcowe (elektronika: inż. Cierniewski, współpraca F.Koebcke, H.Hurnik, wykonanie A.Baranowski) – lata 1953-1954.*
5. *kamera POI (TESSAR) – lata 1961-1962*
6. *fotometryczny zestaw pomiaru jasności SSZ (praca magisterska Wł.Naskręckiego) – 1964 r.*

7. teleskop zenitalny „poznański” – (koncepcja – H.Hurnik; konsultacja – F.Koebecke; wykonanie warsztaty mechaniczne wydziału Mat. FiZ. Chem. UAM oraz A.Baranowski w warsztacie OA)
8. wahadła poziome wg Lettau – (koncepcja i nadzór H.Hurnik; wykonanie ZNTK i warsztat OA)
9. kamera PO2 (TELEMAR) – 1972 r.
10. chronograf drukujący współpracujący z kamerami PO1 i PO2 (wykonanie w warsztacie OA A.Baranowski)
11. egzaminator do badania libel (praca magisterska H. Kuźmińskiego)
12. przyrząd do separacji magnetycznej z prób ziemi (konstrukcja na potrzeby badań miejsca spadku meteorytu Morasko) – 1976 r. – (projekt H.Hurnik; wykonanie w warsztacie OA A.Baranowski)
13. pion elektroniczny – lata 1975-1978 – patent wynalazku H.Hurnik, Wł.Naskręcki, R.Baranowski
14. astrograf 300/1500 – lata 1980-1984 – (koncepcja i dokumentacja H.Hurnik i Wł.Naskręcki; wykonanie w Zkładach Automatyki Przemysłowej i ZNTK w Ostrowie Wlkp. oraz w warsztacie OA)
15. uniwersalny przyrząd podziałowy
16. astrograf studencki
17. 2 kamery TELEMAR dla refraktora Zeissa 200/3000 mm
18. stół pomiarowy z automatyczną rejestracją i przetwarzaniem pomiarów klisz fotograficznych
19. fotometryczny teleskop zenitalny (?)
20. teleskop fotometryczny typu Casagrainsa 650/5500 (koncepcja H.hurnik i Wł.Naskręcki; dokumentacja inż. S.Łoś; wykonanie Warsztaty Ośrodka Badawczo Rozwojowego Pojazdów Szynowych w Poznaniu)
21. satelitarny dalmierz laserowy I generacji – (koncepcja H.Hurnik, Wł.Naskręcki w latach 1980-1981; wykonanie:montaż - ZAP w Ostrowie Wlkp.,optyka - J.Palt – Planetarium Śląskie,automatyka – R.Baranowski OA w 1982 r.)
22. stacjonarny dalmierz laserowy II generacji – (koncepcja i nadzór techniczny oraz konsultacje robocze H.Hurnik, Wł.Naskręcki; wykonanie w 6 ośrodkach rozmieszczonych w całej Polsce)
23. mobilny dalmierz laserowy II generacji (koncepcja w 1985 r.: H.Hurnik, Wł.Naskręcki; wykonanie: optyka Instytut Fizyki Politechniki Wrocławskiej, nadajnik laserowy COBRABiD Poznań, montaż Spółdzielnia Pracy Wielobranżowej WILMET Poznań)
24. bateria kamer meteorowych – (koncepcja H.Hurnik, M.Gromadziński; wykonanie w warsztacie OA A.Baranowski, Z.Maciejewski oraz P.Stanisławski)
25. bateria kamer bolidowych

Część prac związanych z konstrukcją nowych instrumentów na potrzeby Obserwatorium Astronomicznego pomimo włożonego wkładu pracy zakończyło się niepowodzeniem w większości związaną z realiami materialowymi (niemożność kupna części, rezygnacja podwykonawców).

„Niepowodzeniami” zakończyły się próby konstrukcji:

1. mikrometru z zastosowaniem fotomnożnika RCA931A jako część unowocznienia koła południkowego Repsolda (H.Hurnik i H.Dymaczewski)
2. kamery typu Markowitza – kamera wykonana nie została uruchomiona ze względu na brak odpowiednich filtrów
3. prace koncepcyjne teleskopu „księżycowego” – prace przerwane przez zleceniodawców (przerwanie projektu)

10. Badanie terenu spadku meteorytu Morasko i poszukiwanie materii meteorytowej

W 1970 r. na zapytanie przewodniczącego Komitetu Astronomii PAN, profesora Włodzimierza Zonna oraz na prośbę kierownika Zakładu Planetologii Porównawczej AN ZSRR dr. Kiryła Florenskiego Profesor Hurnik rozpoczął w Poznaniu nowy zakres badań związany z terenem spadku meteorytu Morasko. Zainteresowanie budziły szczególnie jeziora położone w lesie w pobliżu miejscowości Morasko. Chodziło o odpowiedź, czy „jeziora” te mogą być pochodzenia meteorytowego. Profesor H. Hurnik podjął się organizacji odpowiedniego zespołu badawczego i taki zespół powstał. Pełnej odpowiedzi na zadane pytanie nie uzyskano. Pierwszy etap pracy został zakończony w roku 1974, a uzyskane wyniki omówiono na konferencji w Poznaniu, o charakterze międzynarodowym, a uzyskane wyniki opublikowano ("Meteorite 'Morasko' and the region of the fall of the meteorite", UAM, Seria astronomia, Nr 2, 1976).

Ponieważ duże jezioro w lesie koło Moraska swoją budową przypominało niektóre ziemskie kratery pochodzenia meteorytowego, w latach 80-tych dwudziestego wieku podjęto w znacznie mniejszym zespole, drugi etap badawczy. Tematem badań było poszukiwanie śladów materii meteorytowej na wałach wokół jeziora. Prace te nie zostały w pełni ukończone, a efekty opublikowane. Powodem był brak pieniędzy i przejście Profesora na emeryturę.

Część wyników prac związanych z pracami z tematyką meteorytową została opisana w książkach autorstwa Hurnik Bogusława, Hurnik Hieronim: „Meteoroidy, meteory, meteoryty” z 1992, oraz „Materia kosmiczna na Ziemi, jej źródła i ewolucja” z 2005 r. wydanych przez Wydawnictwo Naukowe UAM. Duże fragmenty powyższych prac referowane były na corocznych seminariach Polskiego Towarzystwa Meteorytowego.

W 2002 r., nowopowstałe Polskie Towarzystwo Meteorytowe uznając zasługi profesora i jego żony dla powstającej w Polsce tematyki na swoim drugim zebraniu nadało tytuły Członków Honorowych

11. Odznaczenia

1. 3.5.1969 r. - Odznaka Gryfa Pomorskiego
2. 15.9.1972 r. - Złoty Krzyż Zasługi
3. 26.9.73 r. - Odznaka Honorowa M.Poznania
4. 11.9.74 r. - Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski
5. 29.9.1981 r. - Medal Komisji Edukacji Narodowej
6. 18.10.1988 r. - Odznaka Honorowa "Zasługi dla rozwoju woj. Poznańskiego"
7. 22.7.1984 r. - Medal 40-lecia PRL
8. 30.8.1989 r. - Zasłużony Nauczyciel

12. Wspomnienia o Prof. H. Hurniku

1. „Blżej nieba” wywiad Katarzyny Kolska z Prof. H. Hurnikiem, *Kronika Miasta Poznania*, 2011 (zeszyt poświęcony dzielnicy Grunwald), 321-328
2. Rozdz. Hieronim Hurnik – matura 1937, "Chwilo trwaj ...pod redakcją Barbary Gajowej. Mała księga wielkich wspomnień", W 80. Rocznice Gimnazjum i Liceum im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu str. 24-28 (na podstawie wspomnień i wywiadu opracowała Barbara Gajowa)
3. „Moja astronomia w Obserwatorium Poznańskim” Andrzej Woszczyk o prof. H.Hurniku w książce „Astronomem być”, pg. 113-140
4. „Hieronim Hurnik (1919-2016). Uśmiech Profesora”, Breiter S. Urania. 2017, Nr.1
5. „Hieronim Hurnik (1919-2016) – astronom Honorowy Członek Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego a także członek Polskiego Towarzystwa Astronomicznego i Międzynarodowej Unii Astronomicznej”, Biała J., ACTA SOCIETATIS METHEORITICAE POLONORUM Rocznik Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego vol. 8, 2017
6. Wywiad filmowy Studium Filmowego UAM z Prof. H. Hurnikiem, odcinek Nr 167

13. Wykaz publikacji

13.1 Publikacje (60 pozycji)

1938; Hurnik H.; "Elementy gwiazd zaćmieniowych ZZ Cep.54, Mr Cyg 280, MY Cyg ?," Rocznic Astr.Obs.Krak. „Suppl.Inter. No 13,1938r,

1947; Hurnik H.; "Obserwacje roju meteorow", Circ.UIA, 1066

1947; Hurnik H.; "Pozycje komety Giacobini-Zinner (1946c)", Circ.UIA, 1075

1947; Hurnik H.; "Pozycje komety Timmers (1946a)", Circ.UIA, 1078

1947; Hurnik H.; "Pozycje komety Becvar (1947c)", Circ.UIA, 1089

1947; Hurnik H.; "Pozycje komety Encke (1947i)", Circ.UIA, 1153

1948; Hurnik H.; "Pozycje komety Pajdusakova-Mrkos (1948d)", Circ.UIA, 1148, 1153, 1183

1948; Hurnik H.; "Pozycje komety Hondo-Bernasconi (1948g)", Circ.UIA, 1162, 1183

1948; Hurnik H.; "Pozycje komety Bester (1947c)", Circ.UIA, 1183

1948; Hurnik H.; "Pozycje komety Aschbrook-Jackson (1948i)", Circ.UIA, 1183, 1184

1949; Hurnik H.; "Photographic positions of asteroids and comets obtained at the Poznan University Observatory in 1 ,

1949; Hurnik H.; "Astrographic positions of minor planets photographed at the Poznan Univ. Observatory", Cir. No 19, 20, 21,

1949; Hurnik H.; "Pozycje Plutona", Circ.UIA, 1210

1949, Hurnik H.; "Occultations of stars by the Moon, observed at the Astronomical Observatory of Poznan University ,

1950; Koebeke F., Hurnik H.; "The Time service of the Poznan University Observatory", Bull.de la Soc.Poznan, B 13,

1951; Hurnik H.; "Rozkład perihliów i biegunów orbit komet nieperiodycznych przestrzeni", Spraw. PAU, vol 52 ,nr 3, str 209-210,

1953; Hurnik H.; "Occultations of stars by the Moon, observed at the Astronomical Observatory", Bull.de la Soc.des Amis des Sciences et des Lettres de Poznan, 1953, Seria B, B 12, pg 211-213,

1956; Hurnik H., Koebeke F.; "Time Service of the Poznan University Observatory", Bull.de la Soc.des Amis des Sc. et des Lettres de Poznan, 1956, Seria B, B 13,

1959; Hurnik H.; "The Distribution of the Directions of Perihelia and of the Orbital poles of Non-periodic Comets", Acta Astronomica, 1959, vol.9, No 3, pg 207,

1961; Hurnik H., Szulakowska E.; "Occultations of Stars by the Moon, observed at the Astronomical Observatory of Poznan University 1957-1959 ", Act Astronomica, 1961, vol.11, No 1, pg 57

- 1962; Hurnik H.; "Narzędzia i metody obserwacyjne stacji 1154", Biuletyn polskich obserwacji sztucznych satelitów, 1962, No 6, pg 1-2,
- 1963; Hurnik H.; "Konferencja naukowa poświęcona służbie obserwacji sztucznych satelitów i ich wykorzystania w geodezji", Postępy Astronomii, 1963, vol 11, z 3, pg 235-236
- 1963; Hurnik H.; "Konferencja przedstawicieli państw socjalistycznych poświęcona fotograficznym obserwacjom SSZ", Biuletyn polskich obs. sztucznych satelitów, 1963, No 7, pg 10-11
- 1967; Hurnik H.; "Wpływ drgań obrazów gwiazd na obserwacje południkowe", Materiały i Prace, Zakładu Geofizyki PAN, Warszawa, 1967, Nr 16, pg 29-30
- 1968; Hurnik H.; "Sputnikowa kamera Poznań 2", Naqbljudenia Iskustwiennykh Sputnikow Ziemli, Sofia, 1968, No 7,
- 1969; Hurnik H.; "Fryderyk Koebecke", Postępy Astronomii, 1969, vol 17, z 3, pg 305-306
- 1970; Hurnik H.; "Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu A. Mickiewicza", Postępy Astronomii, vol 18, z 1,
- 1974; Hurnik H., Wnuk E.; "Analiz wozmoznosti iskljuczenia oszibok nabljudieni" , Observations of artificial Earth Satellites, 1974, No 14, Bucuresti, pg 599-604
- 1976; Hurnik H., Biniewska H., Butkiewicz E., Kurzynska K., Majewska B.; "Analysis of the range accuracy of AFU-75 camera", Prace Inst. Geodezji i Kartografii, 1976, vol 22, No 2, pg 72-79
- 1976; Hurnik H.; "Some experiments with the electronic level", 3rd Intern. Symp. Geodesy and Physics of the Earth, 1977, Podstam, preced., part 2, pg 585-588,
- 1976; Hurnik H.; Korpikiewicz H., Kuźmiński H.; "Distribution of the meteoritic and meteor dust the region of the fall of the meteorite 'Morasko' ", UAM, Seria Astronomia, Nr 2, 1976, pg 27-38,
- 1978; Hurnik H., Naskrecki Wł., Baranowski R.; "The electronic plumb-line", Artificial Satellites, Warszawa, 1978, vol 13, No 3, pg 61-67
- 1978; Hurnik H., Naskrecki Wł., Świerkowska S.; "The project of the automatic zenithal telescope for work on the lunar surface", Artificial Satellites, Warszawa, 1978, vol. 13, No 3, pg 55-60
- 1978; Hurnik H.; "Sputnikowa kamera PO 2, Obserwacje Szt. Sat. Ziemi, 1978, Nr 18, pg 195-202
- 1979; Hurnik H.; "Nowe możliwości w badaniach kosmicznych", UAM, Wykład Inauguracyjny Nr 18, 1979, pg 1-7,

1980; Hurnik H., Naskrecki Wł., Baranowski R.; "Opis Patentowy nr 107735 patent 'PION ELEKTRONICZNY", Urząd Patentowy PRL, 1980,

1980; Hurnik H.; "Model astronoma", UAM, Kronika, 1980, pg 177-178,

1981; Hurnik H., Naskrecki Wł., Baranowski R.; " Świadectwo autorskie o dokonaniu wynalazku - Pion elektroniczny", Urząd Patentowy PRL, 1981

1983; Hurnik Hieronim, Kuźmiński Henryk, (1983), Czy w okolicach Godzięcina nastąpił spadek meteorytu?, *Postępy Astronomii*, 31(4), 1983, s. 315-318.

1983; Hurnik H.; "Wspomnienie o dr Barbarze Morkowskiej", *Postępy Astronomii*, 1983, vol 31, z 2, pg 153

1983; Serafin R., Hurnik H.; "Modern view on Laplace's problem", *Celestial Mechanics*, 1983, vol 31, pg 53-73,

1983; Hieronim Hurnik (1983); *Kometa Halleya*, „*Fizyka w Szkole*” 2/1983 str. 67-71

1984; Hurnik H. Kuzmiski H.; "Zjawiska meteorowe", *Przegląd Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Kraju*, 1984, vol 56, No 4, pg 39-44

1986; Hurnik Bogusława, Hurnik Hieronim, (1986), Kratery Morasko, *Problemy*, 12, 1986, s. 16-21.

1987; Hurnik H., Naskrecki Wł.; "Astrograf 300/1500 ", *Acta Astronomica*, 1987, vol.35, z.2, pg 135-136

1989; Hurnik H., Naskrecki Wł.; "Problemy instrumentalne i astrometria po roku 1945", *Materiały .Ogólnopolskiego Seminarium Jubileuszowego 70-lecia Obserwatorium Astronomicznego UAM*, 1-3.6.1989 Zielonka k.Poznania , Praca opublikowana w Repozytorium Biblioteki Głównej UAM

1989; Hurnik H., Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1919-1989), (praca w maszynopisie, praca nie opublikowana, 1989 – jest to jedyna pełna praca historyczna o OA UAM do roku 1989)

1991; Hurnik H., Baranowski R., Naskrecki W., Furmann B., Los.S; "A mobile satellite lase Ranging System of 2-nd generation", *Artificial Satellites*, 1991, v. 26, No 1, pg 19-30

1991; Baranowski R., Dybczyński P., Hurnik H., Ofierski J. ; "Automatic control system of the ascorecord measuring device", *Sciencific Instrumentation*, 1991, vol 6, No 3-4, pg 73-79,

1994; Hurnik H.; "Kometa Shoemaker-Levy 9 i Jowisz", *Fizyka w Szkole*, 1994, vol 40, z. 5, pg 299-304,

1997; Bogusława Hurnik, Hieronim Hurnik „Problemy pyłu meteorytowego w Morasku”,
Meteoryt Sikhote-Alin w 50 lat po spadku (publikacja zawierająca referaty i komunikaty
wygłoszone na VII Seminarium Meteorowo-Meteorytowym 2-3 maja Olsztyn 1997) str. 14 – 23

2003; Hurnik Hieronim, (2003), Bolidy z meteorytami, materiały, II Seminarium Meteorytowe, 24-
26 kwietnia, Olsztyn 2003, s. 33-41.

2007; Hurnik Hieronim (2007) „*Obserwacje astronomiczne Józefa Rogalińskiego*” komentarz do
pracy: Franciszka Chłapowskiego, "Józef Rogaliński. Uczony poznański czasów Oświecenia.
Fizyk, astronom, pedagog", *Kronika Miasta Poznania, seria Wznowień Biblioteki "Kronika
Miasta Poznania"*, Wydawnictwo Miejskie 2007, s. IX-XII

2007; Hieronim Hurnik' (2007) *Pył kosmiczny* „*Fizyka w Szkole*” 5/2007 str. 12-18

2008; Hieronim Hurnik' (2008) *Topografia Marsa* „*Fizyka w Szkole*” 4/2008 str. 44 – 50

2009; Hieronim Hurnik' (2009) *Pierwszych kilka lat astronomii w Poznaniu*, „*Fizyka w Szkole*”
6/2009 str. 4- 8

2009; Hieronim Hurnik' (2009) *45 lat badań Marsa, przegląd misji marsjańskich (streszczenie)*,
*ACTA SOCIETATIS METHEORITICAE POLONORUM Rocznik Polskiego Towarzystwa
Meteorytowego vol. 1, 2009, str. 35 -37*

2011; Hieronim Hurnik' (2011) *Atmosfera Marsa* „*Fizyka w Szkole*” 2/2011 str. 4-11

2012; Hieronim Hurnik' (2012) *Bajkowy okres badań Marsa, czyli od Galileusza do Graffa*
„*Fizyka w Szkole*” 1/2012 str. 9-13

2015; Hieronim Hurnik' (2015) *Cztery różna baseny na Księżycu*, „*Fizyka w Szkole*” 5/2015 str.
43-46

13.2 Zbiory zwarte (8 pozycji)

1949; Hurnik H.; "Badanie obiektu Steinheil nr 43262", PTPN, Prace Kom. Mat.- Przyr., 1949 ,
seria A, tom V, z.4; (praca magisterska)

1964; Hurnik H.; "Zagadnienie ruchu Słońca względem chmury komet", Uniwersytet
A.Mickiewicza, prace Wydz. MFiCh, 1964, Seria Astronomia, Nr 1, pg 1-30; (monografia
habilitacyjna)

1976; Hurnik H. red. "Meteorite 'Morasko' and the region of the fall of the meteorite", UAM, Seria
astronomia, Nr 2, 1976, pg 3-6,

1985; Hurnik H., *Kometa Halleya*, pp. 96

1992; Hurnik Bogusława, Hurnik Hieronim, „Meteoroidy, meteory, meteoryty”, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1992, pp.138

2000; Hurnik H. Instrumenty obserwacyjne astrometrii. Od gnomonu do CCD i interferometru optycznego, Wyd. Naukowe UAM, pp.432

2005; Hurnik Bogusława, Hurnik Hieronim, (2005), Materia kosmiczna na Ziemi, jej źródła i ewolucja, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2005

2018; H.Hurnik, „Planeta Mars”, Fundacja Nicolaus Copernicus, Truszczyń, pp. 182 (wydanie pośmiertne)

13.3 Materiały zebrane i nieopublikowane lub wydrukowane w pojedynczych egzemplarzach (5 pozycji)

- 1. H.Hurnik, Wł.Naskręcki - „Problemy instrumentalne i astrometrii po roku 1945 w Obserwatorium Astronomicznym UAM” Materiały seminarium jubileuszowego 70-lecia Obserwatorium Astronomicznego UAM Zielonka, 1-3.06.1989 r. – wydruk komputerowy w bibliotece Obserwatorium Astronomicznego UAM*
- 2. Materiały do książki „Nasz Księżyc” (forma elektroniczna)*
- 3. Materiały do książki o planecie Merkury (forma elektroniczna)*
- 4. Materiały do skryptu dla słuchaczy studium z dydaktyki astronomii dla nauczycieli fizyki – forma elektronicznej i wydruk komputerowy*
- 5. „Moje wspomnienia”, Hieronim Hurnik – wersja elektroniczna i wydruk komputerowy*

14. Podsumowania

14.1 Podsumowanie Władysława Naskręckiego

Miałem szczęście być studentem, uczniem Prof. H. Hurnika oraz bezpośrednim jego współpracownikiem przez ponad 30 lat realizując pomysły i plany wizjonerskie w zakresie tworzenia nowoczesnej astronomii w Poznaniu. Były to czasy trudne, szczególnie w okresie przełomu politycznego i gospodarczego kraju. Prace, które profesor realizował wymagały dużych nakładów finansowych, ponieważ realizowaliśmy rzeczy wielkie. Nie wszystkie udało się zrealizować do końca, ze względu na katastroficzne przerwy w finansowaniu rozpoczętych i daleko zaawansowanych tematów naukowych. Powstało jednak kilka rzeczy wielkich, które OA wprowadziły na drogę zakładów liczących się w świecie. Prof. H. Hurnik nie tylko był naukowcem astronomem ale również inżynierem, jednym z najpracowitych inżynierów wśród polskiego świata astronomicznego. Zainicjował szerokie badania naukowe i brał w nich udział; z zakresu mechaniki nieba, astrometrii współczesnej, astrofizyki, fizyki małych ciał niebieskich, badań meteoroidów itp., w których miał swoje naukowe osiągnięcia. Tworzył zespoły badawcze, które rozwijały nowe kierunki badań. Następował koniec astrometrii klasycznej i OA wchodziło bardzo szeroko w badania astrofizyczne.

Prof. H. Hurnik stworzył zespół pracowników, który można nazwać „silną grupą mechaników nieba z Poznania”. Jest to zespół pracowników OA w dziedzinie mechaniki nieba najsilniejszy, najliczniejszy w Polsce, posiadający duży dorobek naukowy liczący się poza granicami kraju.

Pod kierunkiem Profesora powstało kilka instrumentów astronomicznych, które zaliczają się do czołówki światowej. Czasy, w których pracował Prof. H. Hurnik były trudne (szczególnie w okresie powojennym) ze względu na tradycję w polskich obserwatoriach, „dyktatury jednostki” (ja to nazywam, trochę złośliwie, resztkami systemu feudalnego), oraz olbrzymimi trudnościami finansowymi Zakładu. Pomimo tego, Profesor realizował swoje wizjonerskie marzenia.

Prof. H. Hurnik pozostawił po sobie godnych siebie następców, którzy wizję profesora nawet rozszerzyli. Są to; Prof. dr Krystyna Kurzyńska, która otworzyła dla Obserwatorium Poznańskiego „okno na świat”, organizując kilka wielkich międzynarodowych konferencji astronomicznych, pojawiły się możliwości wyjazdowe pracowników OA do innych zagranicznych ośrodków naukowych. Prof. dr Edwin Wnuk rozpoczął i realizował wielkie inwestycje; instrumentalne i badawcze, wyprowadził poznańskie teleskopy i pracowników OA na badania naukowe daleko poza granice Poznania.

Część biografii napisana przeze mnie jest zbiorem hasłowym dat i wydarzeń z życia i działalności Profesora Hieronima Hurnika. Nie ma tutaj analizy dorobku szczegółowego indywidualnej współpracy Profesora z pracownikami OA oraz działalności poza OA, ponieważ byłaby to

monografia. W biografii tej napewno przeoczyłem wiele ważnych faktów z życia i działalności Profesora

Ta część opracowania powstała na podstawie dokumentów Archiwum OA, Archiwum Głównego UAM informacji zebranych w moich bazach danych i wspomnień z okresu wspólnej współpracy z Profesorem w latach 1959 do 2004 roku, z rozmów osobistych z Profesorem, oraz wywiadów z żoną Profesora Bogusławą Hurnik.

14.2 Podsumowanie Elżbiety Hurnik

Cieżko pisze się o własnym ojcu i to kilka lat po jego śmierci. Wragmenty dopisane w biografii przeze mnie oparte są o wspomnienia spisane przez ojca w ostatnich latach życia oraz na tym czym żył cały nasz dom.

Gdy urodziłam się moi rodzice mieszkali już w budynku Obserwatorium UAM (nie tylko oni). Całe moje dzieciństwo oraz młodość przeżyłam w parku przy ulicy Słonecznej w Poznaniu. W tym okresie byłam zaprzyjaźniona z ówczesnymi pracownikami Obserwatorium oraz ze studentami.

Z Ojca opowiadań i spisanych wspomnień wynika że, w młodości musiał przezwyciężyć niechęć niektórych osób na Uniwersytecie, a wcześniej przezwyciężyć trudy związane ze zdobywaniem edukacji (złączoną z koniecznością zwalniania rodziny z opłaty chesnego).

Po wybuchu drugiej wojny światowej, miał kilka lat przerwy w nauce związana z wywózką do Generalnej Guberni, a później na roboty do Prus Wschodnich; spowodowaną przez denuncjację przez folksdojcz (kolegę z klasy), który mścił się za nie zdanie egzaminu maturalnego (ojciec egzamin zdał). Okres wojny Ojciec przeżył na robotach w okolicach Królewca w Prusach Wschodnich (co dla studenta matematyki mogło być wyrokiem uniemożliwiającym dalszą naukę). Był to okres jak sam mówił studiów „łopatologii lub gnojologii”. Do legend rodzinnych należą wspomnienia Ojca o losiach, które towarzyszyły w pierwszej jego zwózce drewna, o koniu imieniem Hans, który był bardzo płochliwy, a którego Ojciec wyćwiczył na modłę indiańską, czy o dramatycznym przejeździe przez lód Zalewu Wiślanego z całą grupą niemieckich uciekinierów.

Tak jak Sławomir Breiter we wspomnieniu określił, że były to lata „kowbojenia”, a ojciec był największym kowboyem wśród astronomów.

W naszym domu rodzinnym, życie codzienne splatało się życiem zawodowym Ojca, który pracował bardzo intensywnie

Praca konstruktora instrumentów astronomicznych powodowała, że życie całej rodziny było na przysłowiowych walizkach. Były tygodnie zajęte przez ciągle wyjazdy w różne strony Polski by wybudować następny dalmierz laserowy, czy na kolejne konferencje lub sympozja lub narady robocze.

W obecnej dobie Internetu i telefonów komórkowych truizmem jest, że odległości zredukowały się do zera. Tamte czasy wymagały innej organizacji pracy.

W Obserwatorium Astronomicznym było wielu gości zagranicznych, z krajów socjalistycznych i zachodnich. Przykładem wielokrotnych wizyt były przyjazdy dr. Kiryła Florenskiego, który dla „dzieci obserwatoryjnych” miał zawsze dużą torbę czekoladowych cukierków. W latach siedemdziesiątych dwaj profesorowie z USA byli na rocznych stażach naukowych w Obserwatorium. Studenci astronomii mieli zajęcia z profesorem Chenem, a rok później z profesorem Leonidasem Robertsem.

Po krótkim kryzysie związanym z przejściem na emeryturę Ojciec znalazł sobie nowe zajęcie. Było nim pisanie monografi i książek oraz publikacji popularnonaukowych. W poprzednich latach na te zajęcia poprostu Ojciec nie miał czasu. Nie zerwał kontaktu z Planetarium Lotów Kosmicznych w Olsztynie, nawiązał kontak z Polskim Towarzystwem Meteorytowym.

Do ostatnich dni życia był bardzo uczuciowo związany z Obserwatorium i cieszył się wszystkimi sukcesami jego pracowników i był z nich dumny.

W prywatnym życiu znalazł czas na cotygodniowe wizyty na pływalni (często nawet dwa razy w tygodniu), pomimo poważnych kłopotów ze słuchem był stałym słuchaczem koncertów w poznańskiej filharmonii. Chodził na wiele wystaw i do muzeów, gdzie był znany.

Ojciec kochał życie i potrafił się nim cieszyć. Już jako emeryt zdobył Odznaki Turystyki Górskiej i zdał egzamin na Kartę Pływacką, by móc pożyczyć w czasie wakacji kajak.

Dożył sędzigo wieku, zmarł gdy miał skończone 97 lat. Czas szybko płynie zostały tylko wspomnienia, a w komputerze zebrane materiały do kolejnych książek, artykułów i referatów.

Poznań , 2019 r.

dr Władysław Naskręcki, mgr Elżbieta Hurnik